

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr

WIELKOPOLSKIE

1. Obiekt

ZESPÓŁ KOSZAR PRZY UL. SOBIESKIEGO

2. Czas powstania
po 1881r
pocz. XX w.
po 1945r

3. Miejscowość

G N I E Z N O

Zdjęcia, plan sytuacyjny, rzuty

4. Adres ul. Sobieskiego
62-200 Gniezno

nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna

województwo poznańskie

gmina Gniezno

6. Poprzednie nazwy miejscowości

niem.: Gnesen

7. Przynależność administracyjna przed 1.VI.1975r.

województwo poznańskie

powiat Gniezno

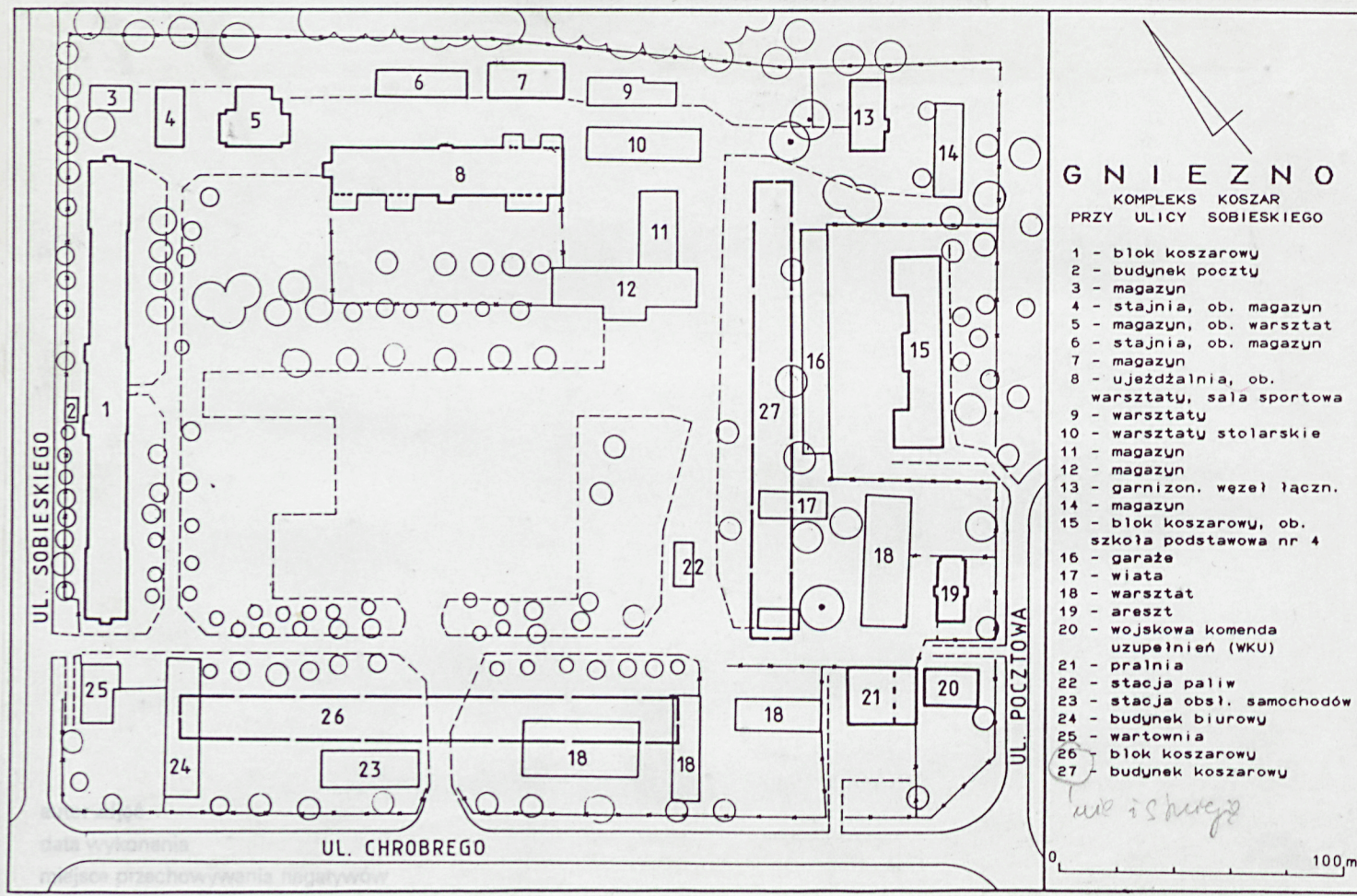
8. Właściciel i jego adres
Ministerstwo Obrony Narodowej
Urząd Miasta Gniezna

9. Użytkownik i jego adres

MON
i
U.M. Gniezno

10. Rejestr zabytków

Nr ..... data .....

Początki stałego osadnictwa na terenie Gniezna sięgają VI - VII wieku. W VIII wieku na Wzgórzu Lecha istniał zespół obronny, znacznie rozbudowany w X wieku. Od końca X wieku do czasów dzisiejszych Gniezno było jednym z największych ośrodków w Wielkopolsce (XIV-XVIII - stolicą powiatu w woj. kaliskim, w końcu XVIII w. stolicą województwa, do 1975 r. stolicą powiatu w woj. poznańskim)

W 1794 roku Gniezno opalone zostało przez powstańców w czasie powstania kościuszkowskiego. W wyniku rozbiorów Polski miasto wcielone zostało do Prus; w 2. połowie XIX wieku poddane zostało intensywnej germanizacji. W końcu grudnia 1918 roku Gniezno wyzwolone zostało przez powstańców wielkopolskich.

Jednym z elementów germanizacji miasta, szczególnie intensywnej w 2. połowie XIX wieku była budowa dwóch kompleksów koszar: w centrum miasta,

c.d. Załącznik Nr 1

SYTUACJA

Gniezno jest miastem leżącym około 50 km na wschód - północny-wschód od Poznania, w bogato ukształtowanym terenie, na wysokości około 104 - 126 m n.p.m.; nad jeziorami: Jelonek (pow. 14 ha), Świętokrzyskim (16 ha) i Winiary (14 ha).

Przez Gniezno przebiega międzynarodowa szosa E30 Poznań - Bydgoszcz inne szosy łączą Gniezno z Toruniem, Wrześnią, Srodą, Wągrowcem, Janowcem Wlkp., Słupcą, Czarniejewem i Kiszkowem. Linie kolejowe łączą Gniezno z: Poznaniem, Inowrocławiem (Bydgoszczą), Jarocinem, Sławą Wlkp., Nakłem.

Opisywany kompleks koszar sytuowany jest w środkowej części miasta, około 1 km na południowy-wschód od Rynku, przy ulicy zeń wybiegającej (ul. Chrobrego), około 0,5 km na północ od stacji kolejowej.

KOMPOZYCJA

Zespół koszar, tworzących regularny prostokąt, ograniczony jest od północnego zachodu ulicą Sobieskiego, od południowego zachodu ulicą Chrobrego, od południa ulicą Pocztową, a od wschodu i północnego-wschodu parkiem im. Świerczewskiego (założonym w roku 1898, na powierzchni 14,7 ha - w parku o różnorodnym drzewostanie grodzisko "Gnieźninek", pozostałość średniowiecznego gródka strażniczego).

Największe budynki koszarowe zbudowano wokół rozległego, prostokątnego (około 250:180 m) dziedzińca. Do dziś zachowane: duży blok koszarowy, stanowiący pn.-zach. pierzeję zabudowy, odgradzający dziedziniec od ul. Sobieskiego oraz ujeżdżalnia, tworząca pn.-wsch. pierzeję zabudowy. W miejscu dawnego bloku, oddzielającego dziedziniec od ulicy Chrobrego wznoszą się dziś warsztaty i stacja obsługi samochodów. Na południowy-wschód od dziedzińca sytuowane są: blok koszarowy (ob.szkola), węzeł łączności, budynki aresztu, WKU i pralni. Na północ i wschód od ujeżdżalni wznoszą się dawne stajnie,

c.d. Załącznik Nr 1

14. Kubatura w kartach szczegółowych	15. Powierzchnia użytkowa ok. 9,0 ha	16. Przeznaczenie pierwotne koszary	17. Użytkowanie obecne koszary
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja - część istniejących budynków przebudowano (niektóre w niewielkim stopniu - np. areszt; niektóre gruntownie - np. stajnie, magazyny); - wzniesiono szereg nowych budynków (magazyny, warsztaty, wiaty, stację obsługi samochodów, stację paliw, warsztaty); - wzniesiono nowe parkany i ogrodzenia ; - wytyczono nowe drogi wewnętrzne ; - wybetonowano i wyasfaltowano część dziedzińca; - prowadzono bieżące naprawy i remonty obiektów ; - informacje o pracach przy obiektach w kartach szczegółowych ;		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) - rozebranie części budynków i zbudowanie nowych zmieniło pierwotną formę zespołu ; - stan zachowania obiektów w kartach szczegółowych ;	
20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie - objęcie ochroną wybranych obiektów ;			

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

Archiwum Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
w Poznaniu   ul. Gołębia 2   Poznań

22. Bibliografia

Topolski J. (red.): Dzieje Gniezna,
Warszawa 1965

Głowacki L.: 17. Wielkopolska Dywizja Piechoty
w kampanii 1939, Lublin 1969

Słownik Krajoznawczy Wielkopolski; Warszawa - Poznań 1992

23. Źródła ikonograficzne i fotografie (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

plan orientacyjny - kserokopia z mapy pruskiej
1:25 000 (arkusz 1862 - Gnesen), sporządzonej
w r. 1887, sprawdzonej w r. 1888

24. Uwagi różne

25. Wypełnił

Paweł Łęcki

.....
imię i nazwisko

data IV - VIII 1993

.....

26. Sprawdził

.....
imię i nazwisko

data .....

27. Załączniki

3 załączniki

8 kart szczegółowych

1. Miejscowość GNIEZNO	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Zespół Koszar przy ul. Sobieskiego	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. opisu (rubryki 12, 13), spis obiektów

c.d. rubryki 12

w pobliżu stacji kolejowej, przy dzisiejszych ulicach Sobieskiego i Chrobrego (budowę rozpoczęto w 1882r) oraz na przedmieściu, przy szosie do Wrześni, przy dzisiejszej ulicy Wrzesińskiej (budowę rozpoczęto w 1892 roku). Budowa tych koszar finansowana była przez Prusaków z reparacji francuskich po wojnie francusko-pruskiej.

Koszary przy ulicy Sobieskiego rozpoczęto budować w 1882 roku; budowę kontynuowano zapewne do końca lat 80-tych XIX wieku. Na początku XX wieku jeden z dużych budynków koszarowych rozebrano (po awarii, pożarze - ?), a w jego sąsiedztwie, na początku I wojny światowej, wzniesiono nowy blok koszarowy i kilka mniejszych budynków.

29 grudnia 1918 roku koszary zostały zdobyte przez powstańców wielkopolskich. W okresie międzywojennym stacjonowało w nich Wojsko Polskie; m.inn. 69 pułk piechoty 17. wielkopolskiej dywizji piechoty. W budynkach koszarowych urządzano też szkolenie dla podoficerów rezerwy.

We wrześniu 1939r., 3.IX., koszary stały się obiektem nalotu lotnictwa niemieckiego, w trakcie którego zniszczony został jeden z dużych bloków koszarowych (równoległy do dzisiejszej ulicy Chrobrego). W czasie wojny koszary użytkowane były przez wojska niemieckie.

Po II wojnie światowej kompleks koszar przy ulicy Sobieskiego przejęty został przez Ludowe Wojsko Polskie. Użytkowany był, bez prowadzenia prac remontowych i wznoszenia nowych obiektów, do 1955 roku. W tym roku jeden z bloków koszarowych przekształcono w szkołę podstawową a pozostałe obiekty aż do roku 1960 nie były użytkowane. W 1960 roku zorganizowano batalion inżynieryjno-budowlany, który zagospodarował koszary przy ul. Sobieskiego. Później batalion przekształcono w pułk inżynieryjno-budowlany, a około 1975 roku utworzono Wojskowy Zakład Budowlany. W 1991 roku został on przekształcony w Wojskowe Zakłady Remontowo-Budowlane i podporządkowany jednostce wojskowej stacjonującej w koszarach przy ul. Wrzesińskiej w Gnieźnie. W sierpniu 1993 roku część budynków (wyszczególnionych w spisie obiektów) przekazano w użytkowanie miastu.

Część budynków koszarowych (blok przy ul. Sobieskiego, areszt, pralnia, budynek WKU, ujeżdżalnia) pochodzi z lat 80-tych XIX wieku, część (szkoła, węzeł łączności, magazyny) z początku XX wieku. W latach

Wkładkę złożył: _____
(Imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów _____

60-tych i 70-tych XX wieku zbudowano nowe wiaty, magazyny oraz warsztaty.

c.d. rubryki 13

magazyny i warsztaty.

Koszary (przy ulicach Chrobrego i Sobieskiego w Gnieźnie) mają kompozycję rozproszoną, geometryczną. Bryły budynków sytuowanych wokół dziedzińca wydzielają wnętrza architektoniczne, z otwarciami szerokimi (od południowego zachodu), obojętnymi (od południowego wschodu) i szczelinowymi (od północnego-zachodu, północy, północnego wschodu i od południa). Powierzchnia całego dziedzińca jest nieomal płaska, częściowo wyasfaltowana i wybetonowana, częściowo porośnięta trawą. Zabudowę zespołu koszar porządkują dwie osie geometryczne: południowy-wschód - północny-zachód oraz północny-wschód - południowy-zachód. Wszystkie ściany budynków są równoległe (lub prostopadłe) do tych osi.

W obrębie zespołu koszar rośnie wiele ciekawych drzew: kasztanowce (o obwodzie do 280 cm) przy budynkach: garnizonowego węzła łączności oraz pralni, lipy, topole, i wiązy.

MATERIAŁ I KONSTRUKCJA

W latach 80-tych XIX wieku zbudowano zespół budynków koszarowych o jednolitej formie architektonicznej. Zarówno obiekty bardziej okazałe (bloki koszarowe, ujeżdżalnia) jak i mniejsze (areszt, pralnia) zbudowano z cegły ceramicznej pełnej, nie otynkowano, elewacje wykończono czerwoną i żółtą ceramiczną cegłą licówką.

Budynki wzniesione na początku XX wieku posiadają zbliżoną formę architektoniczną, lecz ich elewacje - w większości ceglane - po części zostały otynkowane.

Obiekty powojenne oraz starsze przebudowane w latach 60-tych i 70-tych XX wieku posiadają formę odmienną, nie dopasowaną do starszych elementów zespołu: mają proste otynkowane elewacje, pozbawione detali architektonicznych.

SPIS OBIEKTÓW

(numeracja wg planu sytuacyjnego,
JW - obiekty będące własnością jednostki wojskowej
MG - obiekty będące własnością miasta Gniezna)

- 1 (MG) - blok koszarowy - karta szczegółowa
- 2 (MG) - poczta; murowana; zbudowana ok. 1965.
- 3 (MG) - magazyn; murowany; zbudowany ok. 1970.
- 4 (MG) - stajnia, ob. magazyn - karta szczegółowa.

1. Miejscowość GNIEZNO	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Zespół Koszar przy ul. Sobieskiego	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) c.d. spisu obiektów

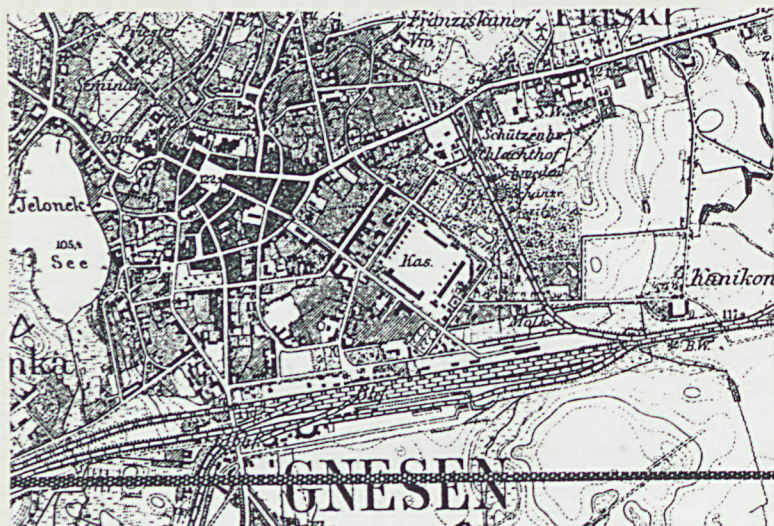
- 5 (MG) - magazyn, ob. warsztat; murowany, parterowy; zbudowany zapewne na początku XXw., gruntownie przebudowany ok. 1960r.
- 6 (MG) - stajnia, ob. magazyn; murowana, jedno- i dwukondygnacyjna; zbudowana zapewne na początku XXw., gruntownie przebudowana w latach 60-tych.
- 7 (MG) - magazyn; murowany, parterowy; zbudowany zapewne na początku XX w., później przebudowany.
- 8 (JW) - ujeżdżalnia, ob. warsztaty i sala sportowa - karta szczegółowa.
- 9 (JW) - warsztaty; murowane; zbudowane ok. 1970r.
- 10 (JW) - warsztaty stolarkie; murowane; zbudowane ok. 1970.
- 11 (JW) - magazyn; murowany; zbudowany w latach 60-tych XXw.
- 12 (JW) - magazyn i stołówka; murowane; zbudowane w latach 60-tych XXw.
- 13 (JW) - garnizonowy węzeł łączności - karta szczegółowa.
- 14 (MG) - magazyn; murowany; zbudowany w latach 70-tych XXw.
- 15 (MG) - blok koszarowy, ob. szkoła podstawowa - karta szczegółowa
- 16 (MG) - garaże; murowane; zbudowane w latach 60-tych i 70-tych XXw.
- 17 (JW) - wiata; stalowa; zbudowana ok. 1970r.
- 18 (JW) - warsztaty; murowane; zbudowane w latach 60-tych i 70-tych XXw.
- 19 (JW) - areszt - karta szczegółowa.
- 20 (JW) - budynek WKU - karta szczegółowa
- 21 (JW) - pralnia - karta szczegółowa
- 22 (JW) - stacja paliw - zbudowana w latach 60-tych XXw.
- 23 (JW) - stacja obsługi samochodów; murowana; zbudowana ok. 1970r.
- 24 (JW) - budynek biurowy; murowany; zbudowany w latach 1982-86.
- 25 (JW) - wartownia; murowana, parterowa, zbudowana ok. 1960r w miejscu starszego budynku, który pełnił

Wkładkę założył: ta sama funkcja
(Imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów _____

- 26 - nieistniejący blok koszarowy; zbudowany zapewne w latach 80-tych XIX w., zniszczony we wrześniu 1939r i później rozebrany, wg uzyskanych informacji, był budynkiem podobnym do istniejącego bloku koszarowego (1)
- 27 - nieistniejący budynek koszarowy, zbudowany zapewne w latach 80-tych XIXw., rozebrany (zniszczony ?) na początku XX w.

plan orientacyjny 1 : 25 000

fot. 1 - widok na koszary z ul.Sobieskiego

fot. 2 - blok koszarowy /1/

fot. 3 - stajnia /4/

1. Miejscowość
GNIEZNO

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)
**Zespół Koszar przy ul.
Sobieskiego**

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)
fotografie

fot. 4 - magazyn /5/

fot. 5 - stajnia /6/

fot. 6 - magazyn /7/

fot. 7 - ujeżdżalnia /8/

Wkładkę założył: _____
(Imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów _____

fot. 8 - garn. węzeł łączności /13/

fot. 9 - blok koszarowy /15/

fot. 10 - WKU i pralnia

fot. 11 - WKU /20/

fot. 12 - pralnia /21/

fot. 13 - tablica pamiątkowa

